

A hagyományos történeti korszakolás korszerűtlensége

2021. július 8.

XXI. APÁCZAI NYÁRI AKADÉMIA
ÚJVIDÉK

A hatodik világkorszaktól az újkorig

sexta aetas mundi aetas nova

¶ Sexta aetas mūdi

Christoph Keller / Cellarius (1638–1707)

Historia antiqui, Zeitz, 1685.

Historia medii aevi, Zeitz, 1688.

Historia nova, Halle, 1696.

Hartmann Schedel, *Liber chronicarum*, Nürnberg 1493.

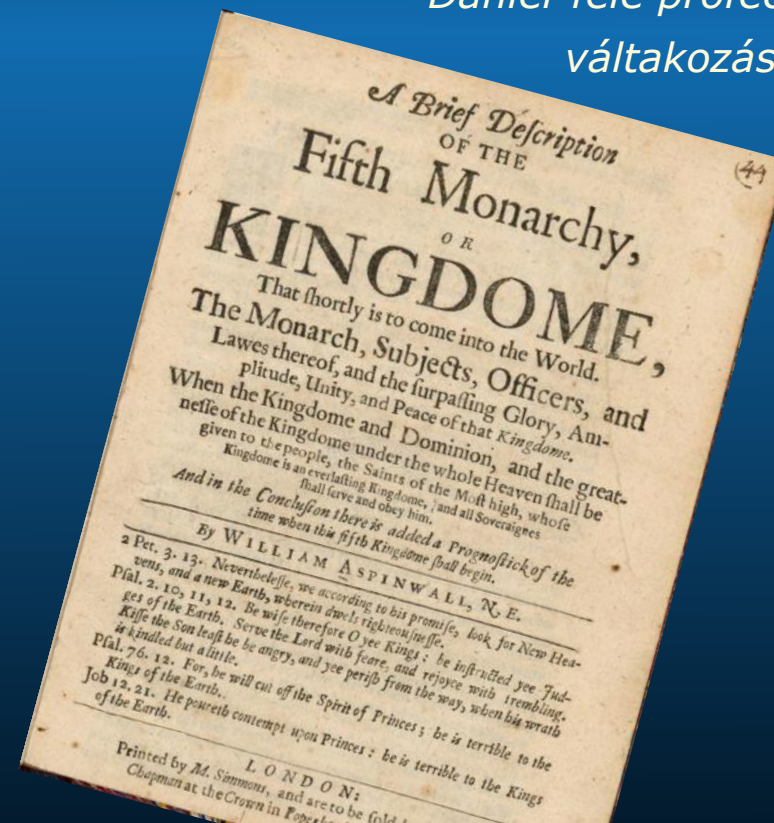
háromosztatú időszemlélet

*Petrarca – historiae antiquae
medium tempus
historiae novae*

világtörténeti korszakolás

*Sevillai Szent Izidor, Beda Venerabilis
..... Hartman Schedel
szent ágostoni hat világekorszak
Dániel-féle próféciák - birodalmak
váltkozásai (babiloni, perzsa,
macedón, római)*

*William Aspinwall, A Brief description of the
Fifth Monarchy or Kingdome, 1653.*

hosszabb időszak elkülönítése - retrospektív periodizáció

kortársak tapasztalata, időélménye - az utókor értékelése

Az emberiség társadalmi berendezkedéseinek sokfélesége nem a helyek sokfélesége szerint, hanem az idő előrehaladásával változik.

Szent Tamás, Summa Theologica I-II, 106, 3, ad 2.

egyedül a változás az állandó ↔ Fukuyama és a neomarxisták

A középkori tudományosság szemlélete

Anselm (1099–1158), havelbergi püspök
változások révén állandó tökéletesedés ↔ a világ öregszik, romlik

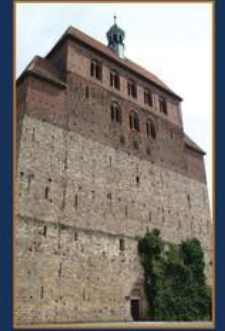
Az egyház üldöztetésben szenvedett, és nőtt a türelme, megküzdött az eretnekekkel és ezáltal nőtt a bölcsessége, végül megküzdött a hamis testvérekkel és képmutatókkal, és ezáltal nőtt a toleranciája.

Egyetlen keresztényt sem zárok ki a Szentlélek ajándékából, legyen görögkeleti vagy római, vagy akár a keresztény hit bármelyik ágához tartozó, senkit sem ítélek el, senkit sem vetek el, vagy senkiről sem gondolom, hogy elvetendő, hanem az apostoli hitvallás mellett helyesen szóló és író embert mind készségesen elfogadom és lélekben átölelem.

Roger Bacon (1214–1292/1294)

- *semper crevit sapientia* ~ folyvást bővül a tudás
- *per invencionem* ~ felfedezés révén

Anselm of Havelberg

Anticimenon

*On the Unity of the Faith and the
Controversies with the Greeks*

Translated by Ambrose Criste, OPRAEM, and Carol Neel

A régi fejedelmeket megillető tiszteletet nem sértjük, ha az új idők sajátosságai szerint a természet kebeléből új törvényeket alkotunk, és új problémákra új gyógyszereket fedezünk fel. II. Frigyes (1194–1250) császár, szicíliai király.

Jean Quidort (XIII. sz.) francia domonkos

A politikai berendezkedéseknek sokféle legitim módja létezik, ami az egyik nép számára ideális, nem szükségszerű, hogy egy másik számára is az.

Klaus Schreiner: "*Diversitas temporum*" Zeiterfahrung und Epochengliederung im späten Mittelalter. In: Reinhart Herzog-Reinhart Koselleck (Hg.): Epochenschwelle und Epochenbewusstsein. München, Fink, 1987. 381–428.

Roger Bacon

prolongatio vitae – retardatio senectutis

az élet meghosszabbítása - az öregedés késleltetése

Petrarca

pretiosissima, immo vero inextimabilis res est tempus

igen értékes, egyre inkább felbecsülhetetlenül fontos az idő

tempus proprium – tempus commune

saját idő - közidő

Leon Battista Alberti (1404–1472)

Korszakolás, korszakhatár kérdése

Dietrich Gerhard
Erich Hassinger
Geoffrey Barraclough
Herbert Butterfield
William A. Green

Anselm Schubert, *Wie die Reformation zu ihrem Namen kam*, Archiv für Reformationgeschichte - Archive for Reformation History, CVII(2016)/1, 343–354.

Peter Marshall, *(Re)defining the English Reformation*, Journal of British Studies, XLVIII(2009)/3, 564–586.

Diarmaid MacCulloch, *The Myth of the English Reformation*, Journal of British Studies, XXX(1991)/1, 1–19.

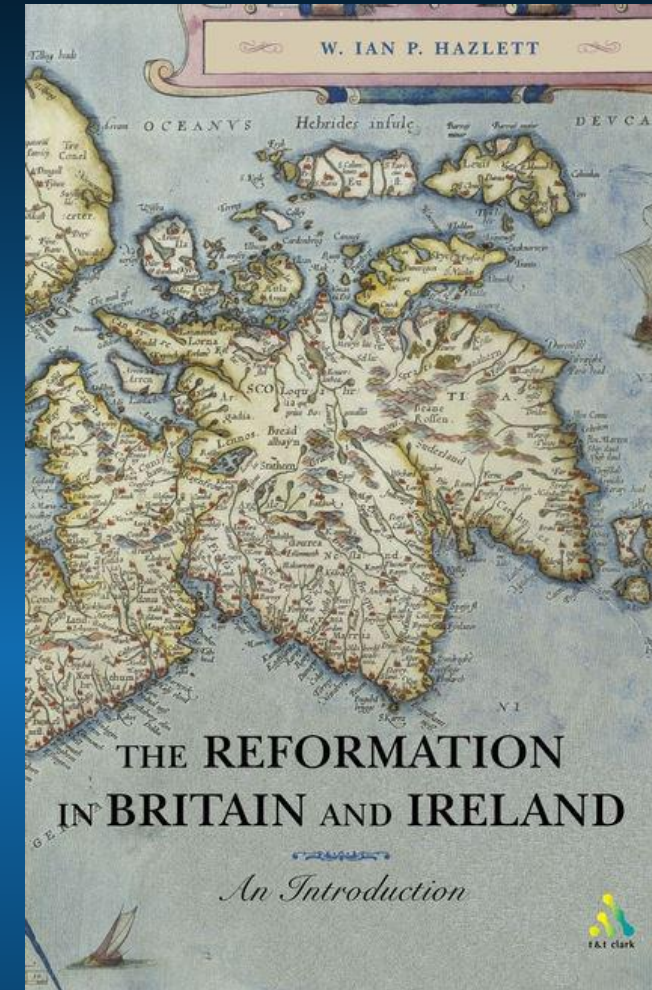

They who only know the Reformations in England, Scotland, Ireland or Wales do not really know the Reformations in England, Scotland, Ireland or Wales.

Ian Hazlett, *The reformation in Britain and Ireland: an introduction*, London 2003, xiii–xiv.

The English Reformation was not a specific event which may be given a precise date; it was a long and complex process. 'The Reformation' is a colligatory concept, a historians' label which relates several lesser changes into an overall movement.

Christopher Haigh: *The recent historiography of the English Reformation*, in: Christopher Haigh (Ed.): *The English Reformation revised*, Cambridge 2003, 19.

Peter Marshall, *(Re)defining the English Reformation*, Journal of British Studies, XLVIII(2009)/3, 564–586.

Emidio Campi, *Was the Reformation a German Event? = The myth of the Reformation*, ed. Opitz Peter, Göttingen, Bristol, Vandenhoeck & Ruprecht, 2013, 9–25. (Refo500 academic studies, IX.)

Anglican (æŋglikən), *a.* and *sb.* [ad. med.L. *Anglicānus* (Magna Carta), f. *Anglic-us*; see prec. and -AN.] **A.** *adj.*

1. Of or peculiar to the English ecclesiastically; of the reformed Church of England, and other churches in communion therewith. Cf. '*Pan-anglican* Synod.' Also used as *Gallican* is, in opposition to *Roman*; and to indicate moderate High Church opinions, as distinguished from those said to be '*Romanizing*.'

[1215 *Magna Carta* in Stubbs *Sel. Ch.* v. 288 Quod Anglicana ecclesia libera sit.] 1635 HOWELL *Let.* (1650) II. 23 They all concur in opposition to the Roman Church; as also they of the Anglican, Scotican, Gallic .. and Belgick Confessions. 1660 FELL *Hammond's Life* in Wks. (1684) I. 12 The sober Principles and old establishment of the *Anglicane* Church. 1840 GLADSTONE *Ch. Princ.* 228 Many members of the Papal communion have maintained the validity of Anglican orders. 1849 MACAULAY *Hist. Eng.* II. 91 [To] force the Anglican clergy to become his agents for the destruction of the Anglican doctrine and discipline. *Mod.* 'An Anglican Sisterhood, styled "The Society of the Holy Trinity."

2. English (in the general sense).

1850 MARSH *Eng. Lang.* 15 All who use the Anglican speech. 1871 RUSKIN *Fors Clav.* I. iii. 19 The quite Anglican character of [King] Richard, to his death.

B. *sb.* An adherent of the reformed Church of England; *esp.* one holding High Church principles, or who approves of Catholic doctrine and ritual, while claiming for the English Church a national independence of Rome, and repudiating certain popular tenets of Rome as corruptions.

a 1797 BURKE *Let. to R. Burke* (L.) Whether Catholics, Anglicans, or Calvinists. 1844 PUGIN *Gloss. Eccl. Orn.* 75 Copes were among the chief ornaments retained by the Anglicans. 1858 FROUDE *Hist. Eng.* III. xvi. §4. 361 Secondly there were the Anglicans .. content to separate from Rome, but only that they might bear Italian fruit more profusely and luxuriantly when rooted in their own soil. 1882 *Church Q. Rev.* XV. 159 The loyal Anglican's grief.

Anglicanism. [f. prec. + -ISM.]

1. A reformáció(k) korszakhatárai tágíthatóak.
2. A reformáció(k) hosszú folyamat, több mérföldkővel.
3. A reformáció(k)nak nem volt(ak) kiemelt centruma(i).
4. Az anakronizmusok helyett az adott időszak szélesebb európai összefüggésrendszerében való vizsgálódás.
5. Mítosztalanítás.
6. Szekularizált egyháztörténetírás.

demythologizing historiography

1. felekezeti nem egységes az állam

2. a helyi közösségek ellenállása, vonakodása a központból érkező reformokkal szemben

3. egy adott irányzaton belül többlépcsős szervezés

Monok István–Péter Katalin, *Felmérés a hithűségről 1638-ban*, Szeged, 1990. (A Lymbus füzetek, 14.)

Georg Buchholtz, *Diarium*, 1709–1737.

Weber Samu, *A protestáns elv lassú haladása különös tekintettel a Szepességre*, *Protestáns Szemle*, XVIII(1908) 478–488.

Gerald Strauss, *Luther's house of learning: indoctrination of the young in the German reformation*, Baltimore, Johns Hopkins Univ. Pr., 1978.

Christopher Haigh, *English Reformations: Religion, Politics, and Society under the Tudors*, Oxford, 1993.

William A. Green, *Periodization in European and World History*, *Journal of World History*, 1992/1. 13–53.

Jerry H. Bentley, *Cross-Cultural Interaction and Periodization in World History*. *The American Historical Review*, 1996/3. 749–770.

cross-cultural interaction

korai összetett társadalmak kora (Kr. e. 3500–2000)

ókori civilizációk kora (Kr. e. 2000–500)

klasszikus civilizációk kora (Kr. e. 500 – Kr. u. 500)

posztklasszikus kor (500–1000)

transzregionális nomád birodalmak kora (1000–1500)

újkor (1500-tól napjainkig).

Köszönöm a figyelmet!

